

СТАНОВЛЕННЯ ВСЕСВІТНЬОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО АВТОРСЬКЕ ПРАВО

Володимир Дроб'язко,
*старший науковий співробітник НДІ інтелектуальної
власності НАПрН України, кандидат філологічних наук*

Стаття присвячена комплексному вивченню становлення Всесвітньої конвенції про авторське право, зокрема Рекомендації Римської конференції (1928 р.), Паризького проекту (1936 р.), проекту Монтевідео (1937 р.), наради Комітету експертів у Брюсселі (1938 р.), діяльності ЮНЕСКО, Женевської дипломатичної конференції (1952 р.).

Ключові слова: авторське право, ЮНЕСКО, Женевська дипломатична конференція

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (Бернська конвенція), яка підписана в Берні 09.09.1886 р. і набула чинності 05.12.1887 р., стала першим багатостороннім міжнародним договором у галузі авторського права. В Бернській конвенції держави висловили намір найбільш ефективним і уніфікованим способом захищати права авторів на літературні та художні твори. Удосконалення методів використання творів вимагало змін Конвенції, що неодноразово була доповнена та переглянута. Бернська конвенція є основою формування національного законодавства переважної більшості країн. Її принципи покладені в основу інших міжнародних договорів у цій сфері, зокрема Всесвітньої конвенції про авторське право.

Всесвітня конвенція народжувалась із прагнення уніфікувати чи принаймні узгодити й поширити захист, надаваний Бернською конвенцією та міжамериканськими конвенціями в європейських країнах і їхніх колоніях, а також у республіках американського континенту. Бернська конвенція тривалий час розглядалась як європейський договір, покликаний забезпечити охорону

творів переважно між європейськими країнами, дія цього договору майже не поширювалася на американський континент. Міжамериканські конвенції переважно не були відкриті для країн за межами американського континенту.

Уперше думка про розробку конвенції про охорону літературних і художніх творів була офіційно сформульована в рекомендаціях Конференції з перегляду Бернської конвенції, що відбулася в Римі в 1928 р. Зокрема, у Рекомендації VI, включеній за пропозицією делегацій Бразилії та Франції про уніфікацію Бернської конвенції і Конвенції, підписаної в Буенос-Айресі й переглянутій у Гавані, мовилося таке: «Конференція, зважаючи на збіги основоположних принципів і цілей, які містить Бернська конвенція, переглянута в Берні, а потім у Римі, і Конвенція, підписана американськими державами в Буенос-Айресі в 1910 р., а потім переглянута в Гавані в лютому 1928 р., констатує відповідність переважної кількості положень обох конвенцій, рекомендує відповідно до пропозицій делегації Бразилії та делегації Франції, щоб, з одного боку, американські республіки, які підписали Конвенцію, до

якої не американські держави не мали можливості приєднатися, наслідуючи приклад Бразилії, приєдналися до Бернської конвенції, переглянутої в Римі, і щоб, з другого боку, всі зацікавлені уряди об'єднали свої зусилля з метою підготовки загальної угоди, взявши за основу аналогічні норми двох конвенцій, і з метою світової уніфікації законів, які забезпечують охорону творчих творів». Ця рекомендація мала на меті знайти вирішення дилеми, пов'язаної з існуванням двох паралельних багатосторонніх конвенцій про авторське право. Конференція пропонує американським республікам приєднатися до Римського акта Бернської конвенції, не передбачаючи нової багатосторонньої конвенції світового масштабу. Через кілька місяців Асамблея Ліги Націй підтвердила рекомендацію Римської конференції.

24.09.1928 р. Асамблея Ліги Націй прийняла на IX черговій сесії рекомендацію, подібну до рекомендації Римської конференції. Асамблея просила Раду Ліги Націй здійснити за допомогою своїх компетентних органів необхідні дослідження та консультації для вивчення можливості укладення загальної угоди задля міжнародної уніфікації законів і заходів щодо охорони творчих творів відповідно до рекомендацій Римської конференції «Про перегляд Бернської конвенції про авторське право». Відповідно до цієї Рекомендації Рада доручила провести дослідження Комісії з інтелектуального співробітництва, що звернулася з проханням про співробітництво до Міжнародного інституту з інтелектуального співробітництва в Парижі, й вони провели порівняльне вивчення нормативних актів, переглянутих у Римі та Гавані.

Ліга Націй прийняла ще два рішення для підтримки ініціативи зближення двох міжнародних систем охорони авторського права. Відповідно до другого рішення, прийнятого Асамблеєю 18.09.1935 р. на черговій, XVI сесії, Паризькому та Римському інститутам до-

ручалось продовжити їх дослідження і демарші з метою сприяння шляхом зближення Бернської і Гаванської конвенцій підготовці загальної угоди, здатної забезпечити в державах двох континентів ефективну охорону інтелектуальних творів. Інститути призначили Комітет експертів, до якого увійшли представники Міжнародної асоціації літератури та мистецтва (АЛАІ), Міжнародної конфедерації товариств авторів і композиторів (СІЗАК), Міжнародної федерації журналістів. Були запропоновані такі форми узгодження принципів двох міжнародних систем охорони авторських прав: обмежитися внесенням змін до ст. 25 Римського акта Бернської конвенції з метою сприяння приєднанню американських республік; розробити нову конвенцію, що повністю замінить Бернську та Гаванську конвенції (світовий міжнародний договір); розробити «конвенцію, котра була б сполучною ланкою між європейською і американською системами; розробити третю проміжну конвенцію, включивши до неї тільки кілька принципів, спільних для двох систем, яку могли б прийняти країни двох груп, при збереженні Бернської та Гаванської конвенцій.

Комітет експертів зупинився на останній формулі й у квітні 1936 р. подав доповідь і проект конвенції, під назвою «Паризький проект», ст. 19 якою стверджує: «Ця конвенція жодною мірою не зачіпає положень конвенцій, чинних нині між державами-учасницями, якщо ці конвенції надають авторам і володільцям прав ширші права порівняно з тими, які надає ця конвенція, або містять положення, які не суперечать цій конвенції».

Паризький проект, який мав бути поданий на розгляд Міжнародної дипломатичної конференції (її передбачалося провести в Брюсселі безпосередньо перед дипломатичною конференцією з перегляду Бернської конвенції), містив пропозицію Американського інституту міжнародного права, АЛАІ і

сьомої Панамериканської конференції, що відбулася в Монтевідео в 1933 р. Проект складався із 23 статей, базувався на принципі національного режиму та закріплював мінімальну охорону шляхом визнання основних авторських прав: особистих немайнових прав і майнових прав на відтворення, переклад, переробку, механічне відтворення, сповіщення шляхом передання в ефір і показу в кіно. Щодо формальностей, проект передбачав систему міжнародної реєстрації творів, яка мала набути чинності у строки, визначені Міжнародним бюро Бернського Союзу, його доповнював проект положень, які регламентують таку реєстрацію. Нова конвенція мала бути відкрита для приєднання всіх країн, а не тільки для держав-учасниць Бернської конвенції та міжамериканських конвенцій.

У грудні 1933 р. в Монтевідео відбулася сьома Панамериканська конференція, що на основі доповідей, поданих Американським інститутом міжнародного права та делегацією Східної Республіки Уругвай, утворила спеціальну комісію, до якої увійшли члени від Аргентини, Бразилії, Куби, Мексики й Уругваю, доручивши їй підготувати проект конвенції, який повинен був забезпечити узгодження принципів американського права та принципів Бернській конвенції, зважаючи на внутрішнє право держав-учасниць. У 1937 р. зазначена комісія подала доповідь і проект Всесвітньої конвенції, відомий як «Проект Монтевідео», у розробці якого брала участь також Північноамериканська національна комісія з інтелектуального співробітництва, а основу проекту становили 12 пунктів, сформульованих панамериканською конференцією.

У 1938 р. в Лімі зібралася VIII Панамериканська конференція. Її учасники підтвердили інтерес, виявлений країнами континенту щодо скликання дипломатичної конференції з метою підписання Всесвітньої конвенції. Зазначену конференцію уряд Бельгії мав

скликати в Брюсселі безпосередньо перед конференцією з перегляду Римського акта Бернської конвенції.

18.09.1935 р. Асамблея Ліги Націй прийняла рекомендацію, відповідно до якої конференція з перегляду Бернської конвенції, яка повинна була зібратися в Брюсселі у вересні 1936 р., була відкладена. Уряд Бельгії спільно з Паризьким і Римським інститутами розпочав, підготовку світової конференції, котра мала відбутися в 1939 р. У жовтні 1938 р. уряд Бельгії скликав у Брюсселі підготовчу нараду Комітету експертів, у якому взяли, зокрема, участь делегації з Японії та США, першу з яких цікавило питання права на переклад, другу — питання формальностей, особистих немайнових прав і зворотної дії. Комітет експертів зберіг Паризький проект, вніс до нього деякі зміни, зокрема, з приводу питання про формальностей, беручи до уваги негативне ставлення багатьох країн до будь-якої міжнародної системи щодо таких формальностей.

Вирішено було провести дипломатичну конференцію у вересні або жовтні 1939 р., відмовитися від цього змусила Друга світова війна.

Після закінчення війни уряд Бельгії заснував комітет, доручив йому об'єднати офіційні пропозиції, що становитимуть основу роботи Конференції з підготовки Всесвітньої конвенції. Ця робота не була завершена з різних причин, зокрема у зв'язку з підписанням 22.06.1946 р. у Вашингтоні Міжамериканської конвенції про авторське право на літературні, наукові та художні твори. Відкладена раніше конференція з перегляду Бернської конвенції розпочала роботу в Брюсселі 05.06.1948 р., їй не передувала конференція з підготовки Всесвітньої конвенції.

Починаючи з 1947 р., ЮНЕСКО взяла на себе ініціативу з підготовки Всесвітньої конвенції, зважаючи на зв'язок між міжнародною охороною авторських прав і Загальною декларацією прав людини (Париж, 1948 р.), у

ст. 27.2 якої зазначено, що «кожна людина має право на захист її моральних і матеріальних інтересів, що є результатом наукових, літературних або художніх творінь, автором яких вона є». ЮНЕСКО надіслала два запитання урядами зацікавлених країн і, одержавши від них докладні відповіді, змогла узагальнити інформацію, необхідну для здійснення реальної оцінки різних тенденцій і різних належних врахуванню інтересів.

ЮНЕСКО організувала кілька нарад комітетів експертів: дві в Парижі (в 1947 р. і 1949 р.), одну у Вашингтоні (в 1950 р.) і останню знову в Парижі (в 1951 р.). На другій нараді комітету експертів (Париж, 1949 р.) було сформульовано низьку рекомендацій з метою розробки проекту Всесвітньої конвенції, відкритої для приєднання до неї всіх країн світу при збереженні чинних конвенцій.

Під час підготовки проекту Всесвітньої конвенції виникали питання, на які необхідно було дати відповіді. Багато хто побоювався, що станеться масовий вихід держав із Бернської конвенції, бо вони приєднуються до нового акта, менш обтяжливого. Деякі країни, зокрема США, постійно вимагали зберегти деякі основні принципи свого законодавства, наприклад, стосовно виконання формальностей і строку дії права, від дати публікації твору. На нараді третього Комітету експертів (Вашингтон, жовтень-листопад 1950 р.) були вироблені механізми подолання цих двох перешкод – застереження про збереження Бернської конвенції та введення знака охорони авторського права. На цій нараді було вирішено відмовитися від ідеї «конвенції, що є сполученою ланкою» та сформульовано більшість основних принципів майбутньої конвенції.

У червні 1951 р. Комітет експертів у Парижі підготував остаточний варіант проекту конвенції.

За пропозицією уряду Швейцарії ЮНЕСКО вибрала Женеvu місцем проведення дипломатичної конференції.

Конференція тривала від 18.08.1952 р. до 06.09.1952 р., в ній взяли участь делегації 50 країн і спостерігачі від міжурядових організацій та міжнародних неурядових організацій. Головою конференції було обрано П. Болла (Швейцарія), генеральним доповідачем — Д. Блейка (Великобританія). Функції генерального секретаря конференції були покладені на Ф. Еппа, керівника відділу авторського права ЮНЕСКО, секретаря — на А. Богша, співробітника того ж відділу, майбутнього Генерального директора ВОІВ (з 1973 р.).

Всесвітня конвенція, прийнята в Женеві 06.09.1952 р., не мала на меті замінити Бернську конвенцію чи інші багатосторонні або двосторонні конвенції. Вона не мала скласти конкуренцію Бернській конвенції. Її завдання полягало в тому, щоб жодна країна не залишалася поза межами міжнародної охорони авторського права. Було передбачено, що країни, котрі бажають вступити до Бернського Союзу, можуть як перший крок приєднатися до Всесвітньої конвенції, що має не такий обтяжливий характер щодо забезпечення охорони авторських прав і більше відповідає традиціям цих країн, передбачаючи приєднання до Бернської конвенції на пізнішому етапі. Щодо країн Бернського союзу, Всесвітня конвенція розглядається як передбачений ст. 20 Бернської конвенції механізм, застосовували не у відносинах між ними, а тільки у їхніх відносинах із країнами, які не є членами Бернського союзу, але є учасницями Всесвітньої конвенції. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. *Всемирная конвенция обо авторском праве, подписанная в Женеве 06.09.1952 г./комментарий А. Богша // Международные конвенции об авторском праве: Комментарий. М.: Прогресс, 1982.*
Vsemirnaya konventsiya abo avtorskom prave, podpisannaya v Zheneve 06.09.1952/ komentariy A. Bogsha / Mezhdunarodnyye konventsii ob avtorskom prave: Kommentariy. M.: Progress, 1982.
2. *Липцик Д. Авторское право и смежные права / пер. с фр. М.: Ладомир; Изд-во ЮНЕСКО, 2002.*
Liptsik D. Avtorskoye pravo i smezhnyye prava / per. s fr. M.: Ladomir; Izd-tvo UNESCO, 2002.
3. *Богуславский М. М. Вопросы авторского права в международных отношениях. Международная охрана произведений литературы и науки. М.: Наука, 1973.*
Boguslavskiy M. M. Voprosy avtorskogo prava v mezhdunarodnykh otnosheniyakh. Mezhdunarodnaya okhrana proizvedeniy literatury i nauki. M.: Nauka, 1973.
4. *Матвеев Ю. Г. Международная охрана авторских прав. М.: Юридическая литература, 1987.*
Matveyev Yu. G. Mezhdunarodnaya okhrana avtorskikh prav. M.: Yuridicheskaya literatura, 1987.
5. *Гаврилов Э. П. Всемирное значение Всемирной конвенции об авторском праве // Авторское право. Бюллетень ЮНЕСКО. 1988. № 3.*
Gavrilov E. P. Vsemirnoye znacheniyе Vsemirnoy konventsii ob avtorskom prave // Avtorskoye pravo. Byulleten' UNESCO. 1988. № 3.
6. *Дитц А. Элементы охраны моральных прав во Всемирной конвенции об авторском праве // Авторское право. Бюллетень ЮНЕСКО. 1988. № 3.*
Ditts A. Elementy okhrany moral'nikh prav vo Vsemirnoy konventsii ob avtorskom prave // Avtorskoye pravo. Byulleten' UNESCO. 1988. № 3.
7. *Силке Фон Левинский. Роль и будущее Всемирной конвенции об авторском праве // Авторское право. Бюллетень ЮНЕСКО. 2006. № 4.*
Fon Levinski. S. Rol' i budushcheye Vsemirnoy konventsii ob avtorskom prave // Avtorskoye pravo. Byulleten' UNESCO. 2006. №4.
8. *Близнец И., Леонтьев К. Всемирная конвенция об авторском праве: основные принципы и положения // ИС. Авторское право и смежные права. 2004. № 3.*
Bliznets I., Leont'yev K. Vsemirnaya konventsiya ob avtorskom prave: osnovnyye printsipy i polozheniya // IS. Avtorskoye pravo i smezhnyye prava. 2004. № 3.

Надішла до редакції 26.09.2017 р.

Дроб'язко В. Становление Всемирной конвенции об авторском праве. Статья посвящена комплексному изучению становления Всемирной конвенции об авторском праве, в частности Рекомендации Римской конференции (1928 г.), Парижского проекта (1936 г.), Проекта Монтевидео (1937 г.), Совещания Комитета экспертов в Брюсселе (1938 г.), Деятельности ЮНЕСКО, Женевской дипломатической конференции (1952 г.).

Ключевые слова: авторское право, ЮНЕСКО, Женевская дипломатическая конференция

Drobyazko V. Formation of the World Copyright Convention. The article is devoted to the comprehensive study of the formation of the World Copyright Convention, in particular the Recommendations of the Rome Conference (1928), the Paris Project (1936), the Montevideo Project (1937), the meeting of the Committee of Experts in Brussels (1938), the activities of UNESCO, The Geneva Diplomatic Conference (1952).

Key words: copyright, UNESCO, Geneva Diplomatic Conference